

NAGY KÉRDÉS

MIT TESZ
AZ EGYHÁZ
A GYERMEKEK
VÉDELMEÉRT?

Beszélgetés

Hans Zollner jezsuitával

Immár öt éve működik a Pápai Gergely Egyetem Gyermekvédelmi Központja (Centre for Child Protection), melynek ő a vezetője. Ez idő alatt ellátogatott az öt kontinens mintegy negyven országába, hogy felhívja a figyelmet a gyermekvédelem témájára, és előmozdítsa az ezzel kapcsolatos intézkedéseket.

Milyen fogalma alakult ki az „egyetemes egyházi” tapasztalatok eredményeképpen?

– Bárhová mentem, mindenhol megtapasztaltam a hit segítségét, azt az érzést, hogy otthon vagyok – akár templomi liturgián vettem részt, akár iskoláikban, munkahelyeiken vagy a vacsoraasztalnál találkoztam különböző kultúrájú emberekkel. Mindegy, miként nyilvánul meg a hit az eltérő kultúrákban, érezhető a kapcsolódás. A közös katekizmus, a hitvallás és különösen az Eucharisztia feltétlenül a hasonlóság és az egység egyetemes pontjai.

Mindamellettt tapasztalatom szerint egység van a problémák terén is, amelyekkel világegyházként szembesülünk. Riasztó felfedezés, hogy a kiskorúak szexuális bántalmazása az egyház minden zugában és az összes országban előfordul. E felfedezéssel együtt azt is tudatosítanunk kell, hogy az egyházszervezés bizonyos tényezői szintén hozzájárulhatnak a problémához. Idetartozik az, hogy miként reagál a hierarchia, amikor azzal szembesül, hogy egy tagja bűncselekményt követett el, illetve annak megértése, hogy miként viszonyul a püspök vagy a tartományfőnök a gondjaira bízott papokhoz, amikor súlyos problémával kell szembenézni. Sok helyen azt látom, hogy megvan a lendület és a készség a változtatásra, és arra, hogy proaktív módon nézzünk szembe a nagy nehézségekkel – ehhez kapcsolódik például annak alapvető megértése, hogy mi is a pap szerepe ma, illetve a szeminaristák és szerzetesnövendékek emberi formációjának kérdései is. Tisztában vagyunk azzal, hogy egy olyan korban, amikor a hitelesség az egyik legmagasabb érték, kötelességünk felülvizsgálni a hatalomhoz, a pénzhez és a kényelmes életstílushoz való viszonyunkat, s ütköztetni az evangélium üzenetével. Nem szabad elnézni, ha valaki jogosultnak véli magát, hogy elvegye azt, amire vágyik, akár úgy is, hogy ez szexuális visszaélést von maga után.

Akkor hát milyen lehetséges megoldás képzelhető el? Egyfajta nemzetközi egyházi rendőrség?

– Természetesen soha nem jöhet létre egyházi rendőrség – mint valami újfajta inkvizíció. Az egyház sehol a világon nem gyakorol és nem is gyakorolhat jogszerűen és legitím módon szekuláris kormányzati hatalmat. Először is tiszteli az államszervezetet, és ahol csak tud, együttműködik a törvényekkel és jogi eljárásokkal. A mi feladatunk az, hogy világosan együttműködjünk a civil joggal minden olyan esetben, amikor bűncselekményről van szó. Ugyanakkor vannak olyan esetek, amikor a vád nem annyira egyértelmű, a bűntény már elévült, vagy nem hatékony a rendőrségi fellépés. Az egyháznak ezekben az esetekben is erkölcsi

kötelessége lépni, de legalábbis felmérni a megvádolt fél helyzetét, és szükség esetén megállapítani, hogy az illető a továbbiakban nem tölthet be felelősségteljes szerepet az egyházban.

A bántalmazási vádakra adott egyházi válasz kialakulóban van. *Joseph Ratzinger* bíboros a Hittani Kongregáció prefektusaként azon volt, hogy a kongregáció vegye át az egyházon belüli szexuális bántalmazási esetek feldolgozásának feladatát. Ez 2001-ben történt meg, és azóta alaposabb eljárással kezelik e vádakat, és sok bántalmazó egyházi személyt állítottak bíróság elé. Ugyanakkor a kongregáció hatáskörének megvannak a korlátai. Az is tény, hogy a kánonjogi folyamat általában hosszú időt vesz igénybe, az áldozatok és a megvádolt személyek egyaránt gyakran sötétben tapogatóznak, nem tudván, hol tart az esetük.

E hiányosságok ellenére is határozottan szükség van egy központi hatóságra e probléma kezeléséhez, és az egyházban a Hittani Kongregáció tölti be ezt a funkciót. Tanácsokkal is segíti a püspöki karokat a védelmi irányelvek megfogalma-

„Egy olyan korban, amikor a hitelesség az egyik legmagasabb érték, kötelességünk felülvizsgálni a hatalomhoz, a pénzhez... való viszonyunkat, s ütköztetni az evangélium üzenetével.”

zásában. Amíg nem teljesen világos, hogy egy püspökkari elnöknek vagy egy érseknek milyen büntető szankciókat áll jogában érvényesíteni, szükség van e központi elszámoltató fórumra, egy „super partes” („pártok feletti”) entitásra.

Mindazonáltal ez nem elegendő, mert az egyháznak nagyobb szüksége és lehetősége is van arra, hogy a saját területén belül és azon túl előmozdítsa a védelmi intézkedéseket. Valószínűleg ez az egyik oka annak, hogy 2014 márciusában *Ferenc pápa* létrehozta a Kiskorúak Védelmének Pápai Bizottságát, amely az összes földrésről egybegyűjti a különböző szakterületek képviselőit, akik tanácsadói minőségben segítik a szentatyát. Miután én vezetem a pápai bizottságnak az egyházi vezetők felvilágosítására összpontosító munkacsoportját, e szerepem jól kapcsolódik a Gyermekvédelmi Központ tevékenységéhez.

A szubszidiaritás *Ferenc pápa* által újra meg újra hangsúlyozott elvének megfelelően ha egy feladatot alacsonyabb (vagy helyi) szintű intézményre is rá lehet bízni, akkor így is kell tenni – mindaddig, amíg biztosítható az adott szinten szükséges kompetencia és kapacitás. A Pápai Gergely Egyetem Gyermekvédelmi Központja ezt a megközelítést követi. Olyan felvilágosító és nevelőprogramot nyújtunk, amely kü-

lönböző nyelveken és sokféle helyi és szociokulturális kontextusban alkalmazható, miközben betagolódik a kiskorúak védelmének közös, világszintű projektjébe.

Kiemelte a kulturális különbségeket. A Gyermekvédelmi Központ miként képes fenntartani egy következetes megközelítést a sokféle kontextus között?

– A központ akadémiai kitekintésű, egyetemekkel és tudósokkal működik együtt. Küldetése szempontjából tehát elengedhetetlen a tudományos mérce megtartása – amely bizonyítékokon alapuló, szakmailag ellenőrzött kutatásokat és kiadványokat jelent. Ugyanakkor az ebben részt vevő sokféle tudományág módszerei nem függetlenek a történelmi és kulturális tényezőktől. Nehézségekbe ütközhet közös nevezőre jutni például abban a kérdésben, hogy az egyes kultúrákban mit jelent az „érintés”, még akkor is, ha egy egyszerű kézfogásról beszélünk. Ez egyeseket arra a megállapításra indít, hogy lehetetlen elérnünk egy közös mércét a védelmi irányelvek lefektetésében. Mégis hiba lenne hangsúlyozni a

„A bántalmazás problémája az együttműködés hiányának példája, hiszen az egyház szinte valamennyi országban ugyanazokat a hibákat követi el...”

különbözőségeket. Minden kultúrának van fogalma arról, hogy mi a neki erőszak. A legkülönfélébb háttérű emberek is tisztában vannak azzal, mit jelent visszaélni valakinek a bizalmával. Tehát egyrészt tudományos szempontok alapján akarjuk mérni az abúzus hatását és a védelmi intézkedések hatékonyságát. Másrészt ha nem vesszük komolyan a kulturális különbségeket – annak sokféleségét, ahogyan az emberek megélik a családi életüket, ahogy a bizalomépítésről vagy a tekintélyhez való viszonyról gondolkodnak, stb. –, valószínűleg szem elől tévesztjük a bántalmazó magatartás konkrét megnyilvánulási formáját, azt, ahogyan egy adott kultúrában ezt büntetik, ahogyan kezelik – beleértve a jóvátételt vagy a közönyt –, és azt is, hogy hol lehetne közbelépni, vagy elkezdenni a védelmi intézkedéseket.

Ha a nyugati mércét próbáljuk érvényre juttatni, az emberek a felszínen talán alkalmazkodnak ehhez, ám magatartásukban nem következik be mélyebb megtérés, ami pedig szükséges, ha tartós változást akarunk elérni. Példaként megemlítenék néhány helyet, amelyek kihívást jelentenek a nyugati érzékenységekre nézve. Amikor nemrégiben Mexikóban jártam, egy püspök elmesélte, hogy bizonyos őslakos törzsek számára egyszerűen magától értődő és elfogadott az a gyakorlat, hogy a szülők eladhatják lányukat a szomszédoknak. Vagy beszélhetünk azokról az indiai őslakosokról is, akik, ha egy fiatal lánynak házasságon kívüli szexuális kapcsolata van,

és teherbe esik, illetve gyermekének apja nem a család által kiválasztott férjjelölt, jóvátételi rítust hajtanak végre. A családok levágnak két kecskét, és kiontják a vérüket, hogy ezzel eltöröljék a bűnt; majd lakomát csapnak, s ezután a tiltott egyesülésből származó gyermeket nevelőszülőknek adják. A lány immár hozzámehet ahhoz, akinek ígérték. Az embereknek – úgy tűnik – megfelel ez a megoldás, de vajon hogyan érvényesülne a nyugati törvényértelmezés ebben a helyzetben?

Vagy vegyünk egy példát a Fülöp-szigetekről. Ott nagyon furcsának, sőt betegesnek hat, ha egy gyermeket tilos megérinteni vagy megsimogatni. Számukra az is teljesen normális, ha két férfi kézen fogva megy az utcán. Hogyan tanítsuk meg a gyermekeknek és a felnőtteknek, hogy hol húzódnak a határok, mi a helyes és mi a helytelen érintés? Még sok hasonló példát említhetnék annak szemléltetésére, mekkora kihívást jelenthet a védelmi irányelvek lefektetése különböző kultúrákban, ahol ezen irányelvek „anglofón” vagy „nyugat-európai” formulái nem fogják megoldani a problémát. Mindaddig, amíg nem igazán értjük e mélyen gyökerező magatartásmintákat, és azt, hogy az emberi érzelmek hogyan nyilvánulnak meg egy-egy kultúrában, nem leszünk képesek hatást gyakorolni.

Más kultúráknak szükségük van a tőlünk érkező impulzusokra, ám ezeket le kell fordítaniuk a saját nyelvükre, szimbólumaikra, és hozzá kell idomítaniuk a viselkedés megváltoztatására irányuló nevelési módszereikhez. Az embereket meg kell tanítani és képessé kell tenni új viselkedésmódokra – például arra, hogy kritikusán viszonyuljanak a tekintélyhez. Képzeld el, mekkora ellenállást vált ki egy ilyen gondolat Afrikában, ahol sok helyen a papnak akkora hatalma van, mint egy törzsfőnöknek!

Ebben a történelmi pillanatban az egyháznak kivételes adottsága van arra, hogy gondolkodás- és viselkedésbeli változásokat érjen el, illetve támogasson. Páratlan globális kommunikációs rendszerünk van, amely közös hiten és értéken alapszik, még ha ezeket különbözőképpen is közvetítik és határozzák meg. A széles néprétegeket, illetve a szervezetek és kormányok vezetőit egyaránt képesek vagyunk elérni. Az egyház a kommunikáció és az együttműködés páratlan csatornája lehet, mi egyelőre mégsem használjuk ki ezt még teljesen. A bántalmazás problémája az együttműködés hiányának példája, hiszen az egyház szinte valamennyi országban ugyanazokat a hibákat követi el, mint azok, akiknek már meg kellett küzdeniük ezzel a krízissel.

Mit tanulhatunk azoktól az országoktól, amelyek már megtapasztalták a média villámhadjáratát, amikor reflektorfénybe kerültek az egyházi szervezeteken belüli szexuális visszaélések (például Kanada, Németország, az Egyesült Államok, Belgium, Hollandia, Ausztrália és most Franciaország)?

– Az egyik kihívás az, hogy miként küzdünk meg e problémával globális közösségként, és hogyan dolgozzuk ki az együttműködés módjait, illetve hogyan tudunk tanulni egymástól.

Látjuk, hogy ahol világos a vezetés, azaz egyszerre meggyőződött és meggyőző, azokon a helyeken működik a védelmi program kivitelezése. Nem kell újra feltalálnunk a spanyolviaszt, hogy válaszoljunk e téma legfontosabb kérdéseire. Ausztrália például rendkívül jó kutatásokat végzett, és rengeteg információt tud felajánlani. Számos ország keservesen tanulta meg kezelni ezeket a helyzeteket, és ők is megoszthatják a tudásukat. Valamennyi országban csak azután történtek komoly válaszlépések, miután médiahadjárat indult egy-egy bántalmazási eset eltussolása miatt. E nyilvános botrányok nélkül – úgy tűnik – semmi nem változott volna. Azon országok számára, ahol az egyházat még nem hurcolta meg a média, ez az egyszerű üzenetünk: ismerjék fel a lapangó problémákat, és most kezdjenek el változtatni!

Bebizonyosodott, hogy szükség van egy központi tekintélyre. Amikor nincs világos vezetés, vagy homályosak a tekintélyi struktúrák és a kapcsolati rendszerek, mindenféle bántalmazás és visszaélés lehetővé válik, és fontos, hogy egy felsőbb tekintély közbelépjen, különösen azért, hogy igazságot szolgáltatson a túlélőknek. A szubszidiaritás azt jelenti, hogy kell lennie valakinek, akinek van tekintélye, tudása és befolyása, de ezeket hajlandó megosztani. Tehát képzett emberek kelljenek, akik képesek változást végrehajtani a struktúrában, és ezeknek az embereknek rengeteg kitartásra lesz szükségük.

Az is kiderült számunkra, hogy a különböző társadalmi rétegeket különböző felvilágosító intézkedésekkel lehet megszólítani. Az emberek eltérő képességekkel rendelkez-

nek, nem lehet mindenkitől elvárni, hogy végigcsinálja egy e-tanulási programcsomagnak mind a harminchat egységét. Tehát egy „alapvető képzési programra” is szükség van – de ennek is hatásosnak kell lennie, figyelembe véve a kontextust, és rendelkeznie kell egy széles körű háttérkutatás minden alaposágával.

Mindannak fényében, ami eddig elhangzott, mi történjen most? Milyen irányba indulhat el az egyház, hogy kiterjessze a kiskorúak védelme melletti elkötelezettségét?

– Az elmúlt öt év alatt a világ minden részében újfajta tudatosság alakult ki a szexuális gyermekbántalmazás kérdésével kapcsolatban. Most már nyíltan lehet beszélni a problémáról, konferenciákat és felvilágosító programokat lehet szervezni. Óriási szükség van az egyház válaszára és a közös munka iránti növekvő nyitottságra, a Gyermekvédelmi Központ pedig abban a helyzetben van, hogy alakíthatja az országok és kultúrák együttműködésének modelljét.

Már most ebbe az irányba tartunk. A Gyermekvédelmi Központ olyan e-tanulási programot nyújt, amely úgy van kialakítva, hogy alkalmazható legyen a különböző kultúrákban, és partnereinktől nemcsak visszajelzést, hanem saját ötleteket és együttműködést is várunk. Azon dolgozunk, hogy olyan tudásalapot építsünk, amely kutatásokon, oktatási képességeken, a világ minden részében kiépített kapcsolatokon és helyszíni tapasztalatokon alapszik. Ellátogatunk egy-egy országba, első kézből tapasztaljuk meg a helyi körülménye-

Hans Zollner Sean Patrick O'Malley amerikai bíborossal, aki 2014 óta vezeti a Kiskorúak Védelmének Pápai Bizottságát

ket, megértjük, hogyan viszonyulnak az emberek ehhez a kérdéshez, és párbeszédre bocsátjuk a különböző helyzeteket. Jelenleg mintegy huszonöt partnerrel dolgozunk együtt tizenöt országban, négy kontinensen. Szinte mind egyetem, pedagógiai, teológiai, pszichológiai és orvosi karok.

Ugyanakkor nem lehet, hogy mi – Rómából érkezők – dolgozzunk ki megoldást mindenki számára. Fontos, hogy a partnereink helyezzék kontextusba a programot, és – egy tömör nyelvezet, illetve módszer használatával – tegyék érthetővé a leglényegesebb üzenetét. Saját helyzetükre kell alkalmazniuk, mi pedig segítséget nyújtunk nekik ebben. Azon vagyunk, hogy olyan módon terjesszük az ismereteket,

„Azon országok számára, ahol az egyházat még nem hurcolta meg a média, ez az egyszerű üzenetünk: ismerjék fel a lappangó problémákat, és most kezdjenek el változtatni!”

amely a világ minden részén érthető. Például sokan nem értik a kánonjogot, pedig az valamennyi katolikusra és papra vonatkozik. Tehát szakértőkkel dolgozunk együtt azon, hogy sokkal szélesebb körben érthetővé tegyünk olyan specializált szakterületeket is, mint amilyen az egyházjog.

A Gyermekvédelmi Központ különleges ismertetőjegye a multidiszciplináris megközelítés, amely bevonja a pszichológiát, a teológiát, a kánonjogot, a szociológiát, a pedagógiát és a médiát. Tevékenységünk abban is egyedi, hogy szándékosan nem eladjuk a programot, hanem arra kérjük partnereinket, hogy vállaljanak érte társfelelősséget. Ez a tevékeny és megfontolt részvétel változást hozhat, amennyiben maguk a kiképzők fokozatosan saját országuk helyzetének szakértőjévé válnak.

Az e-tanulási program mellett a Pápai Gergely Egyetemen elindítottunk a képzésvezetők számára egy intenzív, egyszemeszteres, diplomát nyújtó tanfolyamot is, melyre különböző területek szakértőit hívjuk meg tanítani. A Népek Evangelizációjának Kongregációjával együttműködve igyekszünk megcélozni azokat a területeket, ahol nagyon kevés kompetencia van, s ösztöndíjakkal tesszük lehetővé a hátrányos helyzetű diákok részvételét. A képzés résztvevőit ösztönözzük, hogy beszélgessenek különböző esetekről, kultúrákról és kihívásokról, és egymással kapcsolatban maradván folytatassák az együttműködést.

Következő lépésként létrehozzuk a Gyermekvédelmi Központ Világszövetségét a különböző országokban működő társintézmények számára, amelyekkel már mélyebb munkakapcsolatot alakítottunk ki. E legszorosabb partnereink egyfajta viszonyítási pont szerepét töltik majd be a különböző országok és régiók számára a gyermekvédelmi anyagok inkulturációja és terjesztése szempontjából, és ez is a hálózatépítést szolgálja. Cserébe e partnerek trénerneik felajánljuk

a folyamatos képzést, hogy lépést tarthassanak a legfrissebb ismeretekkel és módszerekkel, s egyfajta mentori rendszert is biztosítunk számukra.

Mire van tehát szükség, hogy mindez sikeres és fenntartható legyen? Fontos, hogy az országok és a plébániák támogassák egymást, hogy senki ne egyedül tevékenykedjen. E célból megkereshetjük annak módját, hogy miként lehetne „testvéregyházközségeket” és „testvérplébániákat” létrehozni. Több módot kellene találnunk az együttműködésre olyan egyházon kívüli szervezetekkel is, amelyek osztoznak céljaikban; a Gyermekvédelmi Központ már tett is erre irányuló lépéseket. Így együtt mozgalmat indítunk el a kiskorúak védelmére, és ez egyre nagyobb lendületet kap.

Ha lehetne egy kívánsága a munkájával kapcsolatban, mi lenne az?

– Először is azt kívánom, hogy azok, akik részt vesznek e munkában, és érzékenyek erre a témára, ne engedjék, hogy a gyakran megtapasztalt ellenállás és tétlenség kedvüket szegje, hanem legyenek bátrak és erősek! Ez kínos téma, melynek útjába kulturális, rendszerszerű és egyéni akadályok is gördülnek. A róla való beszédhez egyfajta szégyen kapcsolódik, és bár a szégyen egészséges és normális reakció olyan eseményekkel kapcsolatban, amelyek a méltóságától fosztanak meg valakit, nem szabad, hogy ez akadállyá váljék az egyház számára abban, hogy vállalja a felelősséget, és szembenézzen a kihívást jelentő kérdésekkel.

Amit még kívánnék, az a jobb infrastruktúra, hogy az egyház és a társadalom fektessen be a védelmi intézkedésekbe, és foglalkozzék a túlélőknek nyújtandó igazságszolgáltatás nagyon is jogos kérdésével. Remélem, hogy javulni fog azoknak a túlélőknek a lelki kísérése és integrációja, akik szeretnék átadni lelki útjuk tapasztalatait a közösségnek. Azt is kívánom, hogy megfelelő gondozást kapjanak az elkövetők, különösen azok, akik esetében magas az újraelkövetés kockázata. Nagyon várom már, hogy az a sok ember, aki ennek az ügynek az érdekében tevékenykedik, jobb összeköttetésben legyen egymással, és összpontosítani tudjon a már ismert tudományos és eljárásbeli kihívásokra. Ezekért a célokért dolgozunk. Példaképpen megemlítem *A gyermekek méltósága a digitális világban* címmel tervezett idei kongresszusunkat, melynek meghívottai az üzlet és az internet világának vezető személyiségei, politikusok, bűnüldözési szakemberek, pszichológusok, pszichiáterek és egyházi vezetők lesznek, és amelyhez már megkaptuk a Szentszék támogatását.

Christopher Lamb

The Tablet, 2017. január 2.

Fordította: Szigeti-Cseke Zsuzsa

.....
Olvasnivaló: Giovanni Cucci SJ – Hans Zollner: *Az egyház nyílt sebe. A gyógyulás és megújulás felé. Szimpózium a szexuális gyermekbántalmazásról.*